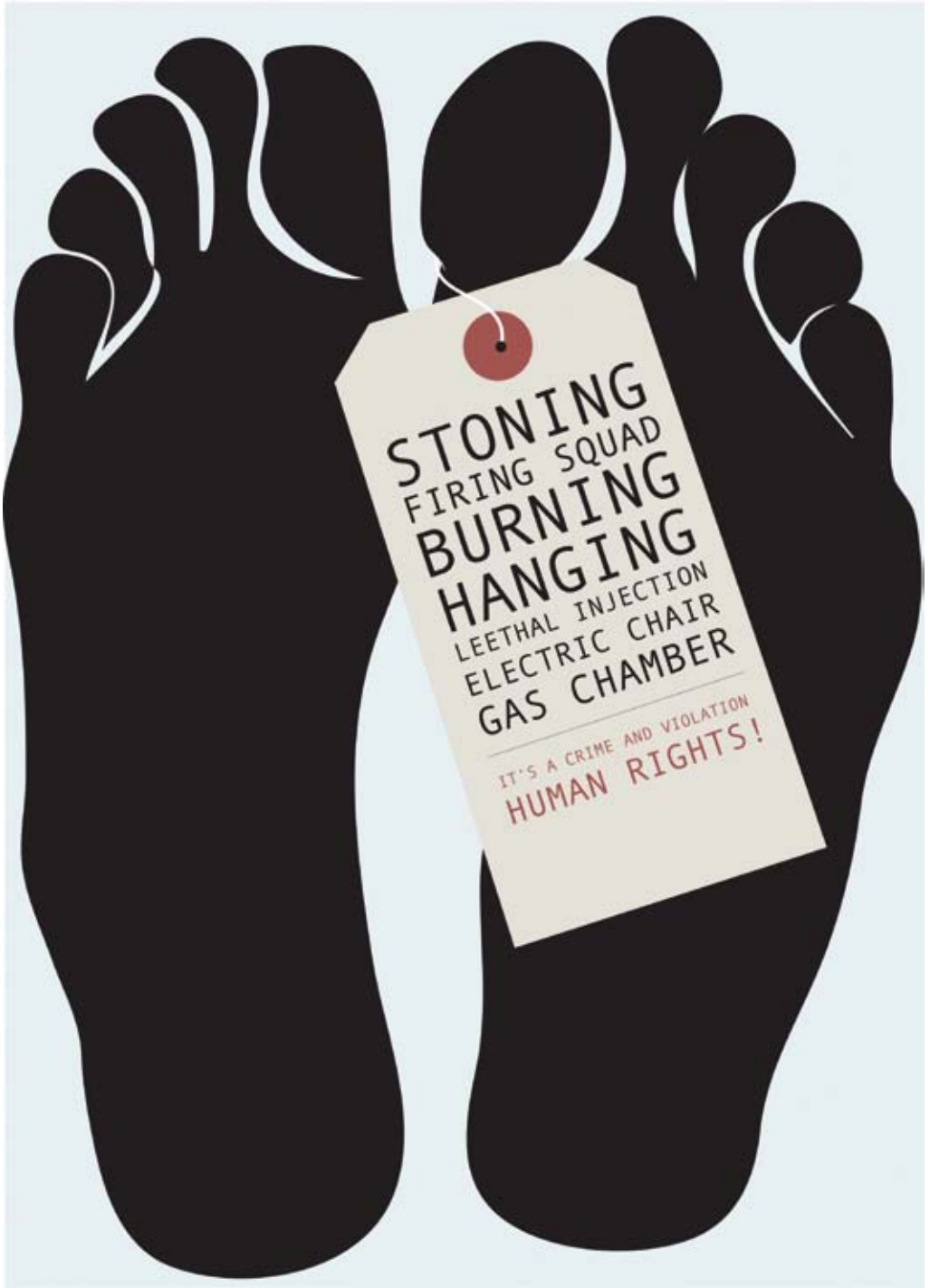

Norsk innsats mot dødsstraff

Veiledning for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Forord	4
1. Introduksjon og mål	6
2. Internasjonalt rammeverk	9
3. Utenriktjenestens arbeid mot dødsstraff generelt	11
3.1 Særlig om utenriksstasjonenes arbeid	11
3.1.1 Jevnlig rapportere om dødsstraffsituasjonen i landet	12
3.1.2 Forslag til tiltak	15
3.2 Særlig om delegasjonenes arbeid	20
3.3 Særlig om departementets arbeid	20
4. Utenriktjenestens arbeid mot dødsstraff i enkeltsaker ..	24
4.1 Særlig om utenriksstasjonenes arbeid i enkeltsaker	24
4.2 Særlig om departementets arbeid i enkeltsaker	25
5. Arbeidsdelingen i departementet i arbeidet mot dødsstraff	27
Vedlegg	30

Kjære medarbeidere,

Kampen mot dødsstraff er en prioritert satsing for Norge. Arbeidet er en integrert del av vår menneskerettighetspolitikk og skjer gjennom bruk av et bredt sett av virkemidler i både mellomstatlige og regionale organisasjoner og direkte overfor enkeltland.

Norge tar avstand fra all bruk av dødsstraff under enhver omstendighet. Dødsstraff er ikke forenlig med tanken om individets verdighet og prinsippet om human behandling. Drap sanksjonert av staten virker brutaliserende og dehumaniserende på et samfunn. Dens avskrekkende effekt har aldri latt seg dokumentere, og erfaring har vist at en rekke uskyldige mennesker er blitt henrettet. Denne typen justismord er uopprettelige.

Det eksisterer imidlertid ikke noe generelt folkerettslig forbud mot bruk av dødsstraff. Norge har derfor normalt ikke et folkerettslig grunnlag for å reagere mot en stats bruk av dødsstraff. Dette er selvsagt ikke til hinder for at vi fremmer vårt syn og argumenterer for avskaffelse av dødsstraff. Samtidig finnes det konvensjoner som stater kan binde seg til som forbyr eller legger begrensninger i bruken av dødsstraff. Ved brudd på disse forpliktelsene, har vi et folkerettslig fundament for vår argumentasjon. Norges innsats mot dødsstraff bygger derfor på en kombinasjon av rettslig og etisk argumentasjon.

Formålet med denne veiledningen er å vise hvordan Norge kan intensivere og systematisere departementets og utenriksstasjonenes arbeid mot dødsstraff. Det gjelder både på det politiske og generelle plan, og i enkeltsaker.

Det er vårt ønske at veiledningen skal være praktisk, realistisk, faglig solid og inspirerende å bruke for hele utenriktjenesten. Retningslinjene skal primært bidra til å gi en praktisk veiledning i det lokale anti-dødsstraffarbeidet, men skal også danne grunnlag for vårt arbeid i multilaterale fora, i våre menneskerettighetsdialoger samt i våre konsultasjoner på politisk nivå. Veiledningen gir et register av mulige fremgangsmåter som alltid må tilpasses den lokale situasjonen for at innsatsen skal være effektiv.

Vi vil be dere alle om å studere denne veiledningen, bruke den aktivt og tenke gjennom hvilke innsatser som kan være aktuelle på deres tjenestested.

Vi ser frem til en intensivert innsats i kampen mot dødsstraff fremover.

Med vennlig hilsen

Espen Barth Eide

Heikki Holmås

10. oktober 2012

”The death penalty is a reflection of the animal instinct still in human beings.” Nelson Mandela

1. Introduksjon og mål

Hvorfor Norge prioriterer arbeidet mot dødsstraff

Kampen mot dødsstraff er en av hovedprioriteringene i Norges menneskerettighetspolitikk. Norge tar prinsipiell avstand fra all bruk av dødsstraff under enhver omstendighet.

- Dødsstraff er ikke forenlig med tanken om individets verdighet og prinsippet om human behandling. Man har ikke kunnet dokumentere at dødsstraff har en avskrekkende effekt, og erfaring har vist at en rekke uskyldige mennesker er blitt henrettet.
- Dødsstraff berører norske borgere. Det er flere norske borgere og personer med krav på konsulær bistand som er arrestert i utlandet og som er blitt idømt dødsstraff eller avventer rettssak for en forbrytelse som kan innebære dødsstraff.
- Dødsstraff har innvirkning på graden av assistanse som vi kan gi innen politi-, justis-, og sikkerhetssektoren:
 - Mulighet for dødsstraff vil legge begrensninger på etterforskningsmessig samarbeid og annen judisiell assistanse, idet norske myndigheter ikke vil bidra med opplysninger eller annet bevismateriale som øker muligheten for at noen idømmes slik straff.
 - Vi kan ikke utlevere en person til et land som praktiserer dødsstraff dersom det er risiko for at personen vil bli dømt til døden.

■ *Vår overordnede målsetting er avskaffelse av dødsstraff globalt.*

Norge skal derfor:

- arbeide for at flere land avskaffer dødsstraff og slutter seg til andre tilleggsprotokoll til Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (OP2), som forbyr bruk av dødsstraff,
- arbeide for at land som ikke er rede til å avskaffe dødsstraff i lovverket innfører moratorium (stans i henrettelser) som et første steg mot avskaffelse, og slutter seg til moratorium-resolusjonen i FNs generalforsamling,
- motarbeide at stater gjeninnfører dødsstraff,
- arbeide for at stater som har bevart dødsstraff i lovverket uten å praktisere dette, også avskaffer straffemetoden i sitt lovverk.

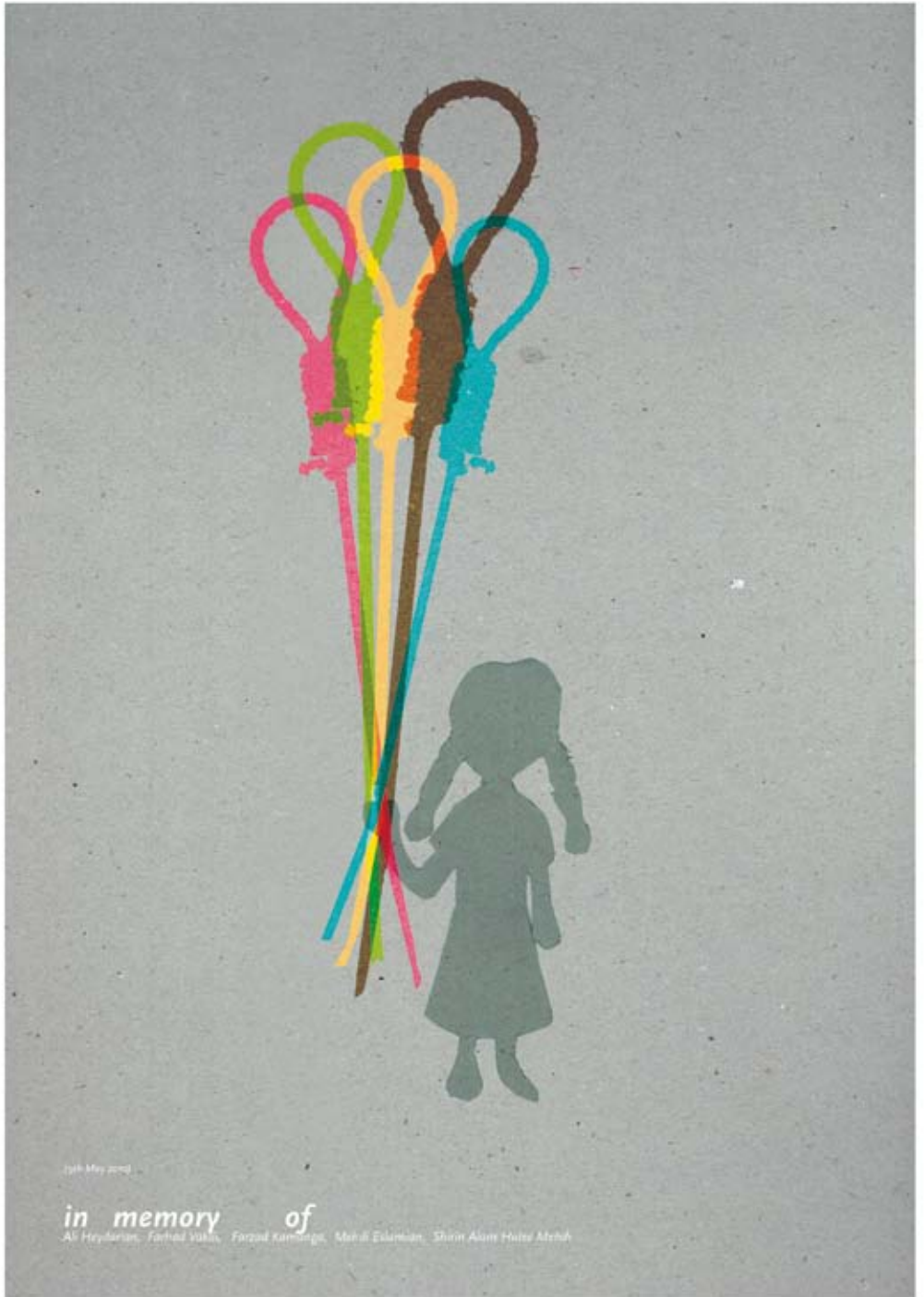
Norge skal videre arbeide for at det mindretallet av land som fortsetter å idømme og/eller praktisere dødsstraff:

- avstår fra å fullbyrde idømte dødsdommer og innfører moratorium,
- respekterer folkerettens grenser,
- begrenser antall straffebud som kan gi dødsstraff,
- åpner for omgjøring til fengselsstraff,
- styrker rettssikkerhetsgarantiene i landet,
- har åpenhet om antall dødsdømte og henrettede,
- reduserer antallet henrettelser og innfører flere restriksjoner knyttet til bruk av dødsstraff.

Formålet med denne veiledningen er å intensivere og systematisere utenriktjenestens samlede innsats i kampen mot dødsstraff.

”Ethvert menneske har en iboende rett til livet. Denne rett skal beskyttes ved lov. Ingen skal vilkårlig berøves livet.”

Artikkel 6 fra FNs Konvensjon om sivile og politiske rettigheter

19th May 2003

in memory of

Ali Heydari, Farhad Vafaei, Forzad Karimzadeh, Mehdi Esfahani, Shirin Alam Huseini Mehd

Salvatore Piazzolla, Italia

2. Internasjonalt rammeverk

Dødsstraff er ikke forbudt etter folkeretten, men det er et sterkt internasjonalt press for avskaffelse.

Der dødsstraff opprettholdes vil vi arbeide for at folkerettens grenser respekteres og at rettssikkerhetsgarantier opprettholdes. Landene må respektere UN Safeguards Guaranteeing Protection of the Rights of those facing the Death Penalty, vedtatt ved konsensus (se full gjengivelse i Vedlegg I om minstestandarder).

Det er utarbeidet flere folkerettslige instrumenter som begrenser bruk av dødsstraff. De viktigste er FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (ICCPR), Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) og Den amerikanske menneskerettighetskonvensjonen (AMK):

- ICCPR (1966) artikkel 6 sier at i stater hvor dødsstraffen ikke er avskaffet, må dødsdom bare idømmes for de mest alvorlige forbrytelser (som for eksempel drap). Samme artikkel slår fast at intet i denne artikkel skal kunne påberopes for å forsinke eller forhindre avskaffelse av dødsstraffen i noen konvensjonsstat. Videre må dødsdom ikke idømmes for forbrytelser begått av personer under 18 år, og må ikke fullbyrdes mot gravide. Mer enn 165 land (inkl. Norge) er part i konvensjonen. Artikkel 7 og 14 i ICCPR, som omhandler hhv tortur eller grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling og retten til rettferdig rettergang, er også relevant i forhold til bruk av dødsstraff.
- Den andre tilleggsprotokollen til ICCPR (1989) (forkortes ofte OP2) artikkel 1 pålegger stater å avskaffe dødsstraff, men åpner i artikkel 2 for at statspartene kan ta forbehold om bruk av dødsstraff for handlinger begått i krigstid. Over 70 land (inkl. Norge) er part i protokollen.
- FNs barnekonvensjon (1989) artikkel 37a forbyr dødsstraff for personer som var under 18 år da den straffbare handlingen ble begått. Det er 193 parter til konvensjonen (ikke USA og Somalia).
- EMK (1950) sier i artikkel 2 at retten for enhver til livet skal beskyttes ved lov. Ingen må med hensikt bli berøvet livet unntatt

ved fullbyrdelse av en dom avsagt av en domstol etter å være funnet skyldig i en forbrytelse som loven bestemmer denne straff for.

- Protokoll nr. 6 til EMK (1985) forbyr dødsstraff i fredstid. Bortsett fra Russland er alle Europarådets 47 medlemmer part.
- Protokoll nr. 13 til EMK (2003) forbyr dødsstraff under enhver omstendighet. Hittil er 43 av Europarådets medlemsland part (inkl. Norge).
- AMK (1969) artikkel 4 setter restriksjoner for bruk av dødsstraff, men inneholder ikke forbud.
- Protokoll til AMK (1990) forbyr bruk av dødsstraff, men åpner for at stater ved tiltredelse til protokollen forbeholder seg retten til å bruke dødsstraff i krigstid.

For en mer uttømmende liste over internasjonal lovgivning og sentrale mekanismer for å fremme gjennomføring av lovverket, se Vedlegg II.

Norge og andre likesinnede, blant annet EU, mener videre at internasjonal sedvanerett (fast praksis) uansett setter ufravikelige grenser for bruk av dødsstraff. Med utgangspunkt i internasjonal sedvanerett anser vi det som forbudt etter folkeretten å henrette mindreårige og personer som var mindreårige da den straffbare handlingen fant sted, gravide og psykisk utviklingshemmede. Vi mener også at det er grunnlag for å hevde at det er forbudt å henrette ved særlig brutale metoder, for eksempel steining og kasting utfor stup. Videre gjelder krav om visse rettssikkerhetsgarantier. Men det kan være vanskelig å få tilstrekkelig informasjon om en rettsprosess slik at vi med sikkerhet kan si at rettssaken var i strid med internasjonale standarder. EU har utarbeidet retningslinjer for sitt arbeid mot dødsstraff, se Vedlegg I.

“The death penalty legitimizes an irreversible act of violence by the state and will inevitably claim innocent victims. As long as human justice remains fallible, the risk of executing the innocent can never be eliminated”. Amnesty International

3. Utenriktjenestens arbeid mot dødsstraff generelt

Som prioritert innsatsområde skal dødsstrafftemaet tas opp i møter på politisk nivå eller ved offisielle besøk, i politiske dialoger, menneskerettighetsdialoger og konsultasjoner om menneskerettigheter med andre land når situasjonen tilsier det.

Informasjon om dødsstraffsituasjon i det aktuelle landet skal inngå i bakgrunns materialet til politisk ledelse. Temaet bør også inngå i Norads dialog med partnerlandene om menneskerettigheter.

I slike sammenhenger skal man fremføre Norges motstand mot dødsstraff, gjøre rede for internasjonale forpliktelser og oppfordre til etterlevelse og til å innføre moratorium som ledd i avskaffelse. Videre skal man oppfordre til tilslutning til internasjonale avtaler som forbyr bruk av dødsstraff og arbeide for økt oppslutning om FNs generalforsamlings resolusjon mot dødsstraff.

3.1 Særlig om utenriksstasjonenes arbeid

Utenriksstasjonene har en avgjørende rolle å spille i gjennomføringen av Norges menneskerettighetspolitikk på landnivå. Innsatsen må alltid gjennomføres på en slik måte at den blir mest mulig relevant og slagkraftig i det enkelte land. Ofte er det hensiktsmessig å koordinere arbeidet med likesinnede lands utenriksstasjoner, helst på tverregional basis, ikke minst for å få økt gjennomslagskraft. Utenriksstasjonene bør derfor identifisere kanaler for internasjonalt samarbeid på lokalt plan, slik som FN-kontorer, særlig aktive utenriksstasjoner, EU lokalt og sentralt, menneskerettighetsnettverk, i tillegg til organisasjoner (frivillige og statlige) som arbeider mot dødsstraff. Norsk innsats står sterkest i samarbeid med andre.

3.1.1. Jevnlig rapportere om dødsstraffsituasjonen i landet

Utenriksstasjonene skal rapportere om menneskerettighetsrelaterte spørsmål i henhold til Utenriksinstruksen. Gjennom virksomhets-

planen skal stasjonene også rapportere om sine aktiviteter knyttet til menneskerettigheter. UDs avdelinger og seksjoner med landansvar har det overordnede koordineringsansvaret for arbeidet mot dødsstraff på landnivå og skal være hovedadressat for rapportene, men utenriksstasjonene skal sende kopi av alle rapporter som berører menneskerettighetsspørsmål til seksjon for menneskerettigheter og demokrati.

- Utenriksstasjonene skal gi løpende rapportering om aktuelle hendelser på dødsstraffet.
- Der det er relevant skal arbeidet mot dødsstraff fremgå av utenriksstasjonenes virksomhetsplan og rapportering på virksomhetsplanen.
- Utenriksstasjonenes innsats for arbeidet mot dødsstraff skal fremgå av deres halvårsrapporteringer.
- Utenriksstasjonene i de land hvor det er relevant bes årlig rapportere om hvordan veiledningen for arbeidet mot dødsstraff er fulgt opp, herunder aktuelle saker som involverer norske borgere eller personer som har krav på norsk konsulær bistand.

I rapporter om dødsstraffsituasjonen skal utenriksstasjonene, der det er mulig og relevant:

- kartlegge lover og praksis for dødsstraff, samt vurdere rettsprosessen og ankemuligheter i ulike typer dødsstraffsaker, i den grad det er mulig,
- rapportere om informasjonstilgang i land som praktiserer dødsstraff og mulige årsaker til eventuell manglende kunnskap om folkerettsstridige henrettelser i landet,
- melde fra om positiv utvikling, for eksempel at landet skal innføre et moratorium mot dødsstraff eller redusere antall straffbare handlinger som kan gi dødsstraff, og vurdere om Norge skal gi en positiv tilbakemelding, enten alene eller sammen med andre,
- melde fra om skritt i negativ retning, for eksempel gjeninnføring av bruk av dødsstraff, utvidelse av antall straffbare handlinger som kan gi dødsstraff, og vurdere om Norge skal reagere, enten alene eller sammen med andre.

**Kilder som utenriksstasjonen bør konsultere
(se Vedlegg III for utfyllende oversikt):**

- Nasjonale og regionale organisasjoner (frivillige og statlige) og nettverk som arbeider med menneskerettigheter generelt og mot dødsstraff spesielt.
- Lokale menneskerettighetsforkjempere.
- Nasjonale uavhengige menneskerettighetskommisjoner.
- FN-kontorer i landet, særlig Høykommissæren for menneskerettigheter (OHCHR) og FNs menneskerettighetsrådgivere.
- Rapporter og anbefalinger fra FNs menneskerettighetssystem, særlig Spesialrapportøren for utenomrettslige, summariske eller vilkårlige henrettelser, og fra landets egen menneskerettighetshøring (Universal Periodic Review) i FNs menneskerettighetsråd.
- Andre lands utenriksstasjoner som det er naturlig å samarbeide med.
- Rapporter og anbefalinger fra regionale mekanismer: Europarådet, OSSE, det interamerikanske, asiatiske eller afrikanske menneskerettighetssystemet.
- Nasjonale offentlige institusjoner (departementer, ombudspersoner, kommisjoner osv.), nasjonale forsknings- og universitetsmiljøer.
- Taler og innlegg fra myndighetene i internasjonale og nasjonale fora.
- Rapportering om dødsstraffsspørsmålet i lokale medier og internasjonal presse.
- Norske og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner som arbeider i vedkommende land.
- Advokat- og dommerforeninger.
- Parlamentarikere.

STOP STONING!
ABOLISH THE DEATH PENALTY!

”Amnesty International reported that in most countries where support for the death penalty is still strong, capital punishment reportedly continues to be imposed after unfair trials and is often based on confessions extracted through torture. In most countries, the death penalty is used disproportionately against the poor, members of minority racial, ethnic and religious communities and other minorities. In some countries death sentences are handed down for non-violent crimes that do not meet the threshold of ‘most serious crimes’ – such as economic crimes, sorcery, apostasy and drug-related offences or sexual relations between consenting adults”. Fra FNs generalsekretærs rapport om dødsstraff til Menneskerettighetsrådet i 2011

3.1.2 Forslag til tiltak

Kontakt med myndighetene

Utenriksstasjonene skal oppfordre myndighetene/delstatsmyndighetene til å etterleve internasjonale minimumsstandarder, både gjennom uformell dialog og i formelle konsultasjoner. Dette innebærer blant annet å reservere dødsstraff til de alvorligste forbrytelser og redusere antall straffebud som er belagt med dødsstraff ved for eksempel å fjerne dødsstraff for økonomiske forbrytelser, narkotikaforbrytelser, voldtekt, religiøse og politiske forbrytelser. Å oppfordre til økt åpenhet om bruken av dødsstraff, kan også bidra til å styrke rettssikkerhetsgarantiene i landet.

I forkant av at resolusjonen om dødsstraffmorfatorium kommer opp i FN, kan det være aktuelt å be om et møte i tjenestelandets Utenriksdepartement for å informere om resolusjonen og oppfordre landet til å støtte den eller avstå fra å stemme mot.

Utenriksstasjonene må nøye vurdere hvilken dialog-form som vil være best egnet, og drøfte dette med andre lands stasjoner og med FN.

Oppmuntre til prosjekter som begrenser bruk av dødsstraff og øker etterlevelse av internasjonale standarder

Utenriksstasjonene bør oppmuntre til prosjekter som belyser de konstitusjonelle og andre rettslige utfordringer knyttet til bruk av dødsstraff, som begrenser omfanget av bruken og fremmer alternativer til dødsstraff.

Å utfordre bruken av dødsstraff gjennom å vise til at praksisen strider mot grunnloven kan være virkningsfullt. Obligatorisk dødsstraff for visse forbrytelser, lang ventetid på dødscelle, mangel på mulighet for benådning er eksempler på mulige konstitusjonelle utfordringer.

Utenriksstasjonene bør oppmuntre NGOer og andre til å bruke rettssystemet for å få gjennomslag for slik skrittvis reduksjon av bruk av dødsstraff. Utenriksstasjonene oppfordres til å følge med på grunnlovsreformprosesser som pågår og ta kontakt med relevante NGOer. NGOer og andre aktører bør også oppfordres til å forfølge konkrete brudd på internasjonale standarder gjennom rettssystemet.

Utenriksstasjonen bør oppfordre til at menneskerettighetsorganisasjoner inkluderer kampen mot dødsstraff i sitt arbeid og tilby å bistå med erfaringsutveksling på feltet dersom dette er ønsket av lokale aktører.

Observasjon av rettssaker

Utenriksstasjonene kan spille en viktig rolle ved å være til stede ved rettssaker der det er kjent at dødsstraff kan idømmes i strid med folkeretten, blant annet for å observere om grunnleggende rettssikkerhetsgarantier blir overholdt og for å gi saken oppmerksomhet. Stasjonene skal holde departementet (landansvarlig avdeling og seksjon for menneskerettigheter og demokrati) informert dersom observasjon av rettssaker er aktuelt. Dersom en norsk borger eller person med krav på norsk konsulær bistand er involvert, skal seksjon for konsulære saker og utlendingsfeltet konsulteres om observasjon av rettssaken.

Synlighet

Offentlige uttalelser fra utenriksstasjonen eller deltakelse på konferanser eller lignende, kan bidra til debatt i media og samfunnet om bruken av dødsstraff. Utenriksstasjonene oppfordres til å bruke mediene (lokalaviser, pressekonferanser, radio) og andre relevante kommunikasjonskanaler (utenriksstasjonenes nettsider, regjeringen.no, pressemeldinger fra departementet) for å rette oppmerksomhet mot dødsstraffsaker som Norge har tatt opp med myndighetene.

Utenriksstasjonene oppfordres også til å markere den årlige Verdensdagen mot dødsstraff den 10. oktober. Dagen faller sammen med den europeiske dagen mot dødsstraff og er en anledning til å komme med en uttalelse, lansere et initiativ, avholde et arrangement, publisere en kronikk eller lignende, gjerne i samarbeid med likesinnede.

I enkelte tilfeller kan synlighet virke mot sin hensikt. Graden av synlighet må derfor alltid vurderes i lys av den lokale situasjonen.

Uttalelser, protester (démarcher), pressemeldinger og nettsaker i etterkant av møter og innkallinger har en egenverdi ved at de synliggjør Norges standpunkt, også overfor det aktuelle lands myndigheter. Slik synliggjøring kan også resultere i oppslag i lokale medier og på den måten få en positiv innvirkning på myndighetenes håndtering av saken. Virkningen vil ofte bli ytterligere forsterket ved å samarbeide med andre land, også land som har gode relasjoner med landet kritikken rettes mot.

Samarbeid med internasjonale aktører på lokalt plan

Internasjonalt samarbeid er viktig for å iverksette effektive og ressursbesparende tiltak. Kontakt med andre utenriksstasjoner, FN og internasjonale organisasjoner er nødvendig for å spre og motta informasjon og for å koordinere uformelle og formelle protester og annen kontakt med myndighetene.

I menneskerettighetsfora der utenriksstasjoner og internasjonale organisasjoner med fast tilstedeværelse i landet deltar, bør dødsstraff-situasjonen drøftes der det er relevant. Det bør også arrangeres jevnlig møter mellom utenriksstasjonene, internasjonale organisasjoner og lokale dødsstraffmotstandere.

Samarbeid med nasjonale menneskerettighetskommisjoner

Nasjonale institusjoner som overvåker menneskerettighetene, kan være viktige informasjonskilder, spesielt der de har en uavhengig status. En nasjonal instans vil kunne oppfattes som mer berettiget til å ta opp brudd på menneskerettighetene enn en internasjonal aktør. I flere land er det opprettet nasjonale menneskerettighetskommisjoner i tråd med Paris-prinsippene for nasjonale institusjoner. De nasjonale kommisjonene er viktige i arbeidet for å verne om og overvåke menneskerettighetene i de enkelte land, og er derfor også en aktør utenriksstasjonen bør samarbeide med på dette feltet.

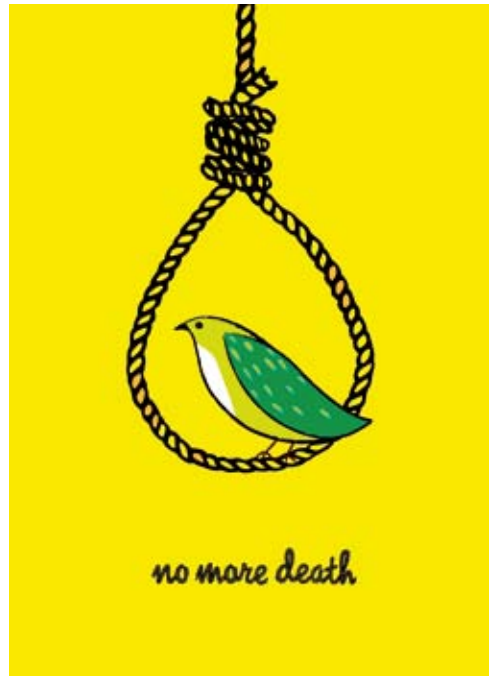
Økonomisk og annen støtte til dødsstraffmotstandere og deres aktiviteter

I land der dødsstraffmotstandere mangler økonomiske ressurser til sitt arbeid, kan det være aktuelt å støtte dem økonomisk. Slik støtte kan gis, etter søknad, til seminarer, utarbeiding av materiell og andre aktiviteter. Eksempler på støtteverdige formål kan være prosjekter som søker å få gjennomført rettslige, prosessuelle eller konstitusjonelle endringer som reduserer anvendelsesområdet for dødsstraffen og antallet dødsdommer, tiltak for å sikre økt åpenhet om bruken av dødsstraff og debatt mellom politikere om dens effekt i forhold til andre straffeformer, eller kampanjer for å få landet til å ratifisere ICCPR eller OP2. Denne formen for økonomisk støtte skiller seg fra spørsmål om økonomisk støtte til advokathjelp o.l. i forbindelse med fare for dødsstraff mot norsk borger eller person med krav på norsk konsulær bistand.

Aktivister som arbeider mot dødsstraff er også menneskerettighetsforkjempere. Samarbeid i form av informasjonsspredning og informasjonsinnhenting og annen ikke-økonomisk støtte er også viktig. Utenriksstasjonene bør derfor konsultere *Veiledning for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene om Norges innsats for menneskerettighetsforkjempere.*

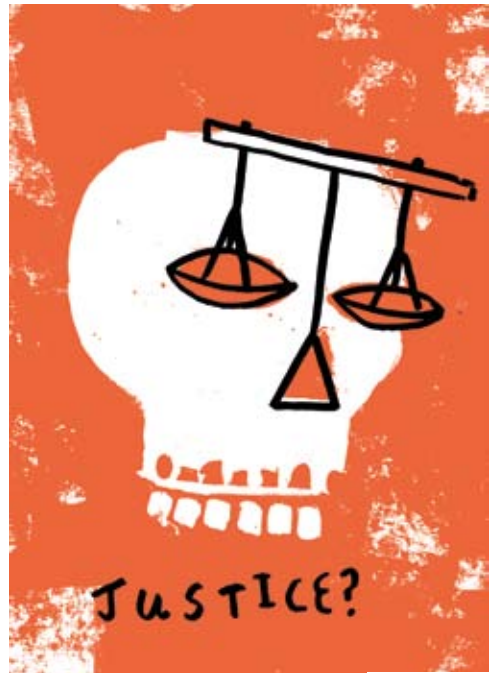
Julie-Fleur Titli. Frankrike

Aram Kim. Sør-Korea

Carlos Vinicius Lopes. Brasil

Daniel Zender. USA

3.2 Særlig om delegasjonenes arbeid

Delegasjonene har et særlig ansvar for å:

- støtte det normative arbeidet i FN, OSSE og Europarådet, herunder å arbeide for økt tilslutning til de viktigste folkerettslige instrumentene og at reservasjoner vedrørende forbudene mot dødsstraff trekkes. Delegasjonene skal, der det er naturlig, etablere kontakt med representanter for land som praktiserer dødsstraff for å søke å påvirke disse,
- være oppmerksomme på internasjonale organisasjoners bidrag til relevante aktiviteter og øvrige normative prosesser der dødsstraff-problematikken er aktuell, for eksempel innen bekjempelse av terror, narkotika og organisert kriminalitet, og vurdere muligheter for norsk påvirkning,
- i internasjonale og regionale organisasjoner, påtale bruk av dødsstraff i de medlems- og deltakerstater hvor dette forekommer, og tilsvarende rose innføring av moratorium eller avskaffelse av dødsstraff i de medlems- og deltakerstater hvor dette skjer,
- rapportere om EUs initiativ mot dødsstraff og sørge for at invitasjoner til tilslutning til EU-erklæringer blir besvart.

“The struggle for justice doesn’t end with me. This struggle is for all the Troy Davises who came before me and all the ones who will come after me.” Troy Davis, henrettet den

21. september 2011 i den amerikanske delstaten Georgia.

3.3 Særlig om departementets arbeid

Departementet har det overordnede ansvaret for at arbeidet mot dødsstraff gjennomføres overfor enkeltland og i internasjonale fora.

Overfor enkeltland:

- Bruk av dødsstraff skal tas opp regelmessig på avdelingsleder-/seksjonsledernivå med landets ambassadør i Oslo.

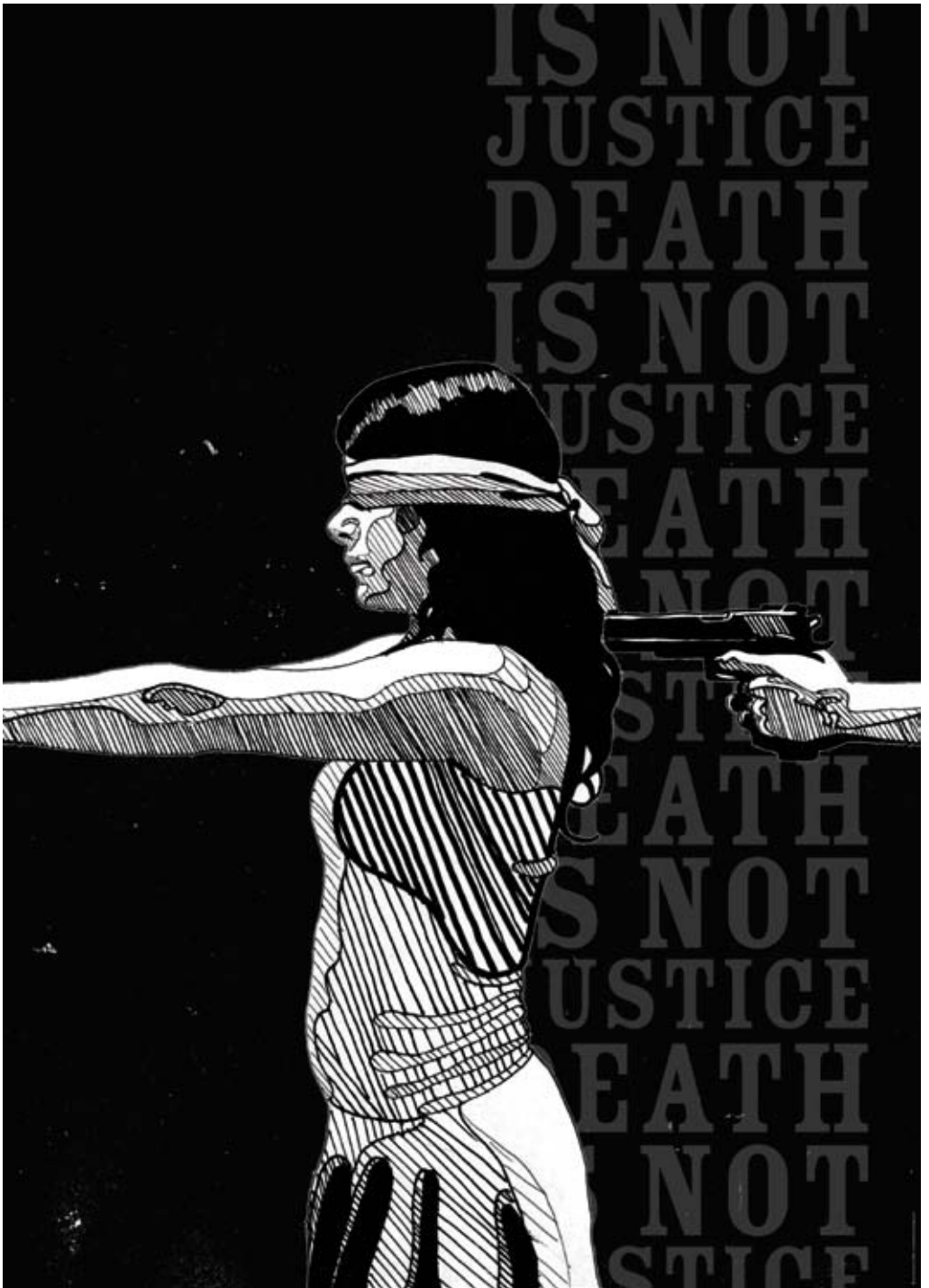
- Det skal bidra til samarbeid og utveksling mellom faglige miljøer, relevante institusjoner og departementer, samt eksperter for å sikre effekt gjennom langsiktig påvirkning.

I FN:

- En resolusjon om moratorium mot dødsstraff fremmes i FNs generalforsamling hvert annet år. Norge skal sammen med likesinnede arbeide for å sikre økt oppslutning om denne og mest mulig progressivt språk i resolusjonen.
- Når det anses hensiktsmessig, ta opp kampen mot dødsstraff i Norges innlegg i FN, og særlig i Norges innlegg og anbefalinger i forbindelse med landgjennomgangen i FNs menneskerettighetsråd (Universal Periodic Review). Videre er det viktig å følge opp anbefalinger som er blitt akseptert av landet, for eksempel gjennom prosjektstøtte eller samtaler.
- Følge opp anbefalinger fra FNs menneskerettighetskomité og fra FNs barnekomité og FNs torturkomité der disse angår dødsstraff.
- Støtte FNs spesialrapportør for utenomrettslige, summariske eller vilkårlige henrettelser, blant annet gjennom å bruke spesialrapportørens rapporter som et verktøy for å legge press på aktuelle myndigheter.
- Ta opp samarbeidet med FNs spesialrapportør og invitasjon til landbesøk i forbindelse med Universal Periodic Review der samarbeid og landbesøk er en utfordring.

I andre internasjonale fora:

- Arbeide for å opprettholde politisk press for å avskaffe dødsstraff gjennom Europarådet og OSSE.
- Støtte opp om Verdenskongressen mot dødsstraff som avholdes hvert tredje år, og bidra til å mobilisere høy politisk deltakelse, inkludert fra land som ikke har avskaffet dødsstraff.
- Bruke aktivt vår posisjon som medlem av støttegruppen til Den internasjonale kommisjonen mot dødsstraff (ICDP) som plattform for innsatsen mot dødsstraff.

Les Hamecons Cibles. Frankrike

Kommunikasjon og synlighet

- Internasjonal oppmerksomhet rundt dødsstraffproblematikken er viktig.
- I de tilfeller der Norge på politisk nivå har uttrykt bekymring for dødsstraffsituasjonen i et land, generelt eller i enkeltsaker, skal dette vurderes publisert (pressemelding/regjeringen.no).
- En norsk markering i anledning den årlige Verdensdagen mot dødsstraff den 10. oktober, som også faller sammen med den europeiske dagen mot dødsstraff, anbefales. Dagen er en anledning til å komme med en uttalelse, lansere et initiativ, avholde et arrangement, publisere en kronikk eller lignende.
- Departementet skal ha jevnlig kontakt med det norske sivilsamsfunnsnettverket mot dødsstraff for å bidra til en mer koordinert og effektiv innsats langs ulike spor.
- Man skal løpende vurdere norsk politisk deltakelse på konferanser og lignende mot dødsstraff.

Prosjektmidler

Prosjektmidler til tiltak mot dødsstraff og til sentrale samarbeidspartnere på området, er et viktig virkemiddel i departementets arbeid. Arbeidet mot dødsstraff bør også vektlegges i utviklingssamarbeidet, for eksempel gjennom støtte til justissektoren i partnerland for å sikre at opplæringsprosjekter integrerer dødsstraffdimensjonen eller til tiltak som begrenser antall straffebud som kan medføre dødsstraff.

4. Utenriktjenestens arbeid mot dødsstraff i enkeltsaker

I enkeltsaker skal utenriktjenesten ha et særlig fokus på tilfeller der man er kjent med at dødsstraff planlegges fullbyrdet på en særlig inhuman måte (som for eksempel ved steining), eller overfor mindreårige, gravide eller strafferettslig utilregnelige personer. I slike tilfeller anser Norge dødsstraff som et brudd på folkeretten. Videre gjelder krav om visse rettssikkerhetsgarantier. Når man får kjennskap til slike saker, skal Norge protestere – alene eller sammen med EU eller andre likesinnede – overfor ansvarlige myndigheter. Slike saker kan kreve til dels svært rask håndtering.

Ofte vil det være hensiktsmessig å samarbeide med likesinnede land, helst på tverregional basis. Dette vil være fornuftig ikke bare av ressurshensyn, men også for å få økt gjennomslagskraft i saken. I visse tilfeller kan behovet for rask reaksjon eller andre grunner tale for at Norge kommer med en egen uttalelse. Her må det foretas en helhetsvurdering av hva som er best for saken. Norsk reaksjon utarbeides i samråd med departementet.

4.1 Særlig om utenriksstasjonenes arbeid i enkeltsaker

En utenriksstasjon som blir kjent med planlagte, eller nettopp gjennomførte, henrettelser som faller inn under enkeltsaker utenriktjenesten skal ha et særlig fokus på (se ovenfor), skal så raskt som mulig informere departementet om dette og gi sin vurdering basert på punktene nedenfor. Det samme skal gjøres dersom det er andre forhold som tilsier norsk reaksjon overfor planlagte henrettelser, for eksempel planlagte massehenrettelser, eller at et land gjenopptar bruk av dødsstraff etter å ha praktisert moratorium.

I land som praktiserer dødsstraff skal utenriksstasjonen i enkeltsaker der norsk reaksjon vurderes:

- ha særlig oppmerksomhet rundt den konsulære oppfølging i saker der norske borgere eller person med krav på norsk konsulær bistand er berørt,
- sjekke faktagrunnlaget, herunder tidspunktet for henrettelse, relevante forhold ved tiltalte (som alder på gjerningstidspunktet, graviditet, psykisk tilstand) og hvor i rettssystemet saken befinner seg (rettskraftig dom? anket? osv.),
- få frem relevant politisk kontekst,
- undersøke lokale reaksjoner (media og annet),
- undersøke mulighet for tilslutning til EU-initiativ lokalt,
- undersøke andre lands, FN-organisasjoners eller NGOers syn/initiativer i saken,
- etablere kontakt med UNICEF (der mulig) når mindreårige har fått dødsdom,
- vurdere om en norsk reaksjon i saken vil kunne virke mot sin hensikt.

Etter at det er utstedt en démarche eller uttalelse, skal det sendes rapport til departementet med stasjonens vurdering av effekten av tiltaket og om protesten bør offentliggjøres på departementets/utenriksstasjonens nettsider.

4.2 Særlig om departementets arbeid i enkeltsaker

Ved overhengende fare for folkerettsstridige henrettelser, eller der slike nylig er gjennomført, skal som hovedregel politisk ledelse eller høyest mulig nivå i embetsverket møte stedlig ambassadør. Enkeltsaker som gjelder norske statsborgere eller personer som har krav på norsk konsulær bistand, skal også gis høy prioritet. Hvorvidt offentligheten orienteres om kontakten vurderes fra sak til sak.

Basert på innberetning fra en utenriksstasjon gir departementet instruks om norsk démarche eller uttalelse i den enkelte sak. I tilfeller der det er avgjørende med umiddelbar håndtering for å sikre norsk reaksjon, vil utenriksstasjonen ha myndighet til å slutte seg til protester eller å formidle norsk protest direkte. Departementet skal så raskt som mulig underrettes om dette.

**modern electric
chair**

**modern design
modern society
old habits**

“An eye for an eye makes the whole world blind.”

Mahatma Gandhi

5. Arbeidsdelingen i departementet i arbeidet mot dødsstraff

Avdelinger og seksjoner med landansvar

- Overordnet koordineringsansvar for arbeidet mot dødsstraff på landnivå, herunder å innhente nødvendig informasjon, vurdere om dødsstraff skal tas opp i bilaterale samtaler eller fremmes på annet vis.
- Hovedansvar for valg av virkemidler og utarbeidelse av reaksjon i enkeltsaker, i samråd med berørt utenriksstasjon, seksjon for menneskerettigheter og demokrati og kommunikasjonsenheten.
- Overordnet koordineringsansvar for tilslutning til EU-erklæringer og for å besvare spørsmål fra Stortinget og andre henvendelser om dødsstraff i konkrete land.

Seksjon for menneskerettigheter og demokrati

- Overordnet faglig ansvar for arbeidet mot dødsstraff
- Norges kontaktpunkt (“focal point”) for dødsstraff-arbeidet
- Bistår i enkeltsaker på anmodning fra landansvarlig seksjon i departementet
- Koordineringsansvar for initiativ i FN, OSSE og Europarådet, i samråd med landansvarlig seksjon, rettsavdelingen, kommunikasjonsenheten, andre fagseksjoner og utenriksstasjonene.
- I samarbeid med kommunikasjonsenheten, legge ut og oppdatere Norges standpunkt mot dødsstraff og informasjon om Norges innsats på feltet på regjeringens nettside og UDintra.
- Forvalte prosjektmidler til den globale innsatsen mot dødsstraff.

Seksjon for konsulære saker og utlendingsfeltet

- Ansvar for å følge opp enkeltsaker i samarbeid med utenriksstasjonene der norsk borger eller person med krav på norsk konsulær bistand er involvert.

Kommunikasjonsenheten

Kommunikasjonsenheten skal holdes orientert om alle enkeltsaker der Norge vurderer å reagere. Landansvarlig seksjon i samråd med den berørte utenriksstasjonen, kommunikasjonsenheten og seksjon for menneskerettigheter og demokrati foretar en konkret vurdering av om det skal gis uttalelser til offentligheten og utarbeider pressepunkter. Offentlige uttalelser bør brukes i spesielt alvorlige eller hastepregede saker. Alvoret i saken avgjør om politisk ledelse, kommunikasjonsenheten eller andre skal uttalelse seg til media. Samtidig må det vurderes om en offentlig uttalelse kan øke risikoen for at henrettelsen gjennomføres. Man bør også søke å fremheve Norges internasjonale arbeid mot dødsstraff, det brede engasjementet for menneskerettigheter, og eventuelle prosjekter for menneskerettighetsforkjempere i det aktuelle landet.

Særlig om EU-erklæringer og –démarcher

I kampen mot dødsstraff har Norge og EU ofte sammenfallende synspunkter, og tilslutning til EUs erklæringer og/eller felles démarche vil styrke felles posisjon. Et samlet budskap kan styrke slagkraften. Invitasjon til norsk tilslutning kommer som regel til EU-delegasjonen fra EUs utenriksstjeneste European External Action Service (EEAS) i Brussel.

Initiativet til en felles EU-holdning kan også komme lokalt. Da sendes saken videre til EEAS sentralt. I disse tilfellene kan det démarcheres lokalt. Det er fast praksis at Norge inviteres til å slutte seg til Høyrepresentantens erklæringer på vegne av EU. Når det gjelder dødsstraff vil det alltid være aktuelt å takke ja til invitasjoner om tilslutning. Imidlertid er det ikke anledning for Norge å slutte seg til lokale uttalelser fra EUs stasjonssjefer. Dette er likevel ikke til hinder for at Norge kan démarchere sammen med EU på stedet.

Den faglige vurderingen av hvorvidt Norge skal slutte seg til felles erklæringer med EU når disse gjelder dødsstraff, foretas av landansvarlig seksjon i samråd med seksjon for menneskerettigheter og demokrati. Hovedregelen er at Norge skal slutte seg til slike EU-erklæringer og -démarcher, også i enkeltsaker hvor det ikke nødvendigvis foreligger et brudd på folkeretten. En eventuell beslutning om at man ikke skal slutte seg til EUs erklæringer eller démarches må avklares politisk. Tilslutning til generelle uttalelser mot dødsstraff besluttes av seksjon for menneskerettigheter og demokrati.

EU-delegasjonen fører liste over samtlige erklæringer og felles holdninger Norge har sluttet seg til. Denne sendes europapolitisk seksjon ved utgangen av hver måned. Delegasjonen sender også løpende kopi av hver tilslutning med erklæringstekst til kommunikasjonsenheten og til den norske utenriksstasjonen i det aktuelle landet. Europapolitisk seksjon har ansvar for å holde politisk ledelse løpende orientert om norske tilslutninger i saker av politisk betydning.

Endelig erklæringstekst sendes seksjon for oversettelsestjenester direkte fra EU-delegasjonen med kopi til europapolitisk seksjon og seksjon for menneskerettigheter og demokrati. Kommunikasjonsenheten sørger for at erklæringene offentliggjøres på Europaportalen.

Der EU-tilslutning ikke er mulig eller ønskelig, skal landansvarlig avdeling vurdere om en egen norsk erklæring eller démarche bør foretas, på hvilken måte og på hvilket nivå. Samarbeid med andre (for eksempel Canada og Sveits) bør også vurderes, både lokalt og hjemme.

Vedlegg I: Minimumstandarder og EUs retningslinjer

UN Safeguards Guaranteeing Protection of the Rights of those facing the Death Penalty

(ECOSOC resolution 1984/50)

- 1.** In countries which have not abolished the death penalty, capital punishment may be imposed only for the most serious crimes, it being understood that their scope should not go beyond intentional crimes with lethal or other extremely grave consequences.
- 2.** Capital punishment may be imposed only for a crime for which the death penalty is prescribed by law at the time of its commission, it being understood that if, subsequent to the commission of the crime, provision is made by law for the imposition of a lighter penalty, the offender shall benefit thereby.
- 3.** Persons below 18 years of age at the time of the commission of the crime shall not be sentenced to death, nor shall the death sentence be carried out on pregnant women, or on new mothers, or on persons who have become insane.
- 4.** Capital punishment may be imposed only when the guilt of the person charged is based upon clear and convincing evidence leaving no room for an alternative explanation of the facts.
- 5.** Capital punishment may only be carried out pursuant to a final judgement rendered by a competent court after legal process which gives all possible safeguards to ensure a fair trial, at least equal to those contained in article 14 of the International Covenant on Civil and Political Rights, including the right of anyone suspected of or charged with a crime for which capital punishment may be imposed to adequate legal assistance at all stages of the proceedings.

6. Anyone sentenced to death shall have the right to appeal to a court of higher jurisdiction, and steps should be taken to ensure that such appeals shall become mandatory.
7. Anyone sentenced to death shall have the right to seek pardon, or commutation of sentence; pardon or commutation of sentence may be granted in all cases of capital punishment.
8. Capital punishment shall not be carried out pending any appeal or other recourse procedure or other proceeding relating to pardon or commutation of the sentence.
9. Where capital punishment occurs, it shall be carried out so as to inflict the minimum possible suffering.

EUs retningslinjer, inkludert minimumstandarder

(EU guidelines on the Death Penalty) er også et nyttig dokument å konsultere.

Vedlegg II: Internasjonalt rammeverk og mekanismer

De viktigste internasjonale rettslige instrumenter

FN

- Verdenserklæringen (1948)
- FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (ICCPR) (1966)
- Annen tilleggsprotokoll til FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (OP2) (1989)
- FNs barnekonvensjon (CRC) (1989)
- Torturkonvensjonen (1984)
- Tilleggsprotokollen til torturkonvensjonen (2006)

Europa

- Den europeiske menneskerettskonvensjon (1950)
- Protokoll nr. 6 til den europeiske menneskerettskonvensjon (1983)
- Protokoll nr. 13 til den europeiske menneskerettskonvensjon (2002)

Americas

- American Convention on Human Rights (1969)
- Protocol to the American Convention on Human Rights to Abolish the Death Penalty (1990)

Afrika

- African Charter on Human and Peoples' Rights (1982)
- African Charter on the Rights and Welfare of the Child (1990)

Den arabiske liga:

- Arab Charter on Human Rights (1994)

Soft law:

- UN Safeguards Guaranteeing the Protection of the Rights of Those facing the Death Penalty- ESCR 1984/50 og 1996/15

- UNGA Resolution Moratorium on the use of the death penalty (2007) (2008) (2010)
- General comment on Article 6 of the ICCPR adopted at its 378th meeting (16th session) in 1982 by the UN Human Rights Committee
- African Commission on Human and Peoples' Rights: Resolution calling on State Parties to observe a moratorium on the death penalty (2008)
- OSCE Parliamentary Assembly Resolution on the Death Penalty (2010)
- Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1975)

De viktigste internasjonale mekanismene for å fremme disse instrumentene

- Den europeiske menneskerettighetsdomstol
- African Court on Human and Peoples' Rights
- Inter-American Court of Human Rights
- FNs menneskerettighetskomité
- FNs menneskerettighetsråd
- FNs generalforsamling 3. komité
- FNs barnekomité
- FNs torturkomité
- Den interamerikanske menneskerettighetskommisjonen
- Den afrikanske menneskerettighetskommisjonen
- ASEANs mellomstatlige kommisjon for menneskerettigheter (AIHRC)
- FNs spesialrapportør for tortur eller annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff
- FNs spesialrapportør for utenomrettslige, summariske eller vilkårlige henrettelser

Se for øvrig nyttig oversikt på hjemmesiden til Den internasjonale kommisjonen mot dødsstraff (ICDP)

Vedlegg III: Nyttige hjemmesider, aktuelle organisasjoner

- Death Penalty Worldwide (database over land som ikke har avskaffet dødsstraff)
- Amnesty International
- Ensemble contre la peine de mort (ECPM)
- World Coalition against the Death Penalty
- International Commission against the Death Penalty (ICDP)
- Hands off Cain
- Death Penalty Project
- Innocence Project
- Penal Reform International
- Murder Victims' Families for Human Rights
- Community of Sant'Egidio
- ADPAN, Anti-Death Penalty Asia network
- Death Penalty Focus (California)
- International Federation for Human Rights
- Reprieve
- Harm Reduction International
- Iran Human Rights (Mahmood Amiry-Moghaddam, basert i Oslo)
- Death Penalty Action Network
- International Bar Association's Human Rights Institute
- International Academic Network for the Abolition of Capital Punishment

UDs nettsider om dødsstraff inneholder blant annet tidligere pressemeldinger og nettsaker. Forslag til talepunkter og argumenter finnes også på UD Intras sider om menneskerettigheter.

**THE DEATH PENALTY
IS NOT JUSTICE.**

I DON'T WANT IT DONE IN MY NAME,
MY COUNTRY,
OR OUR WORLD.

Utgitt av:
Utenriksdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:

Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

ISBN-nr: 978-82-7177-890-3

Publikasjonskode: E-901 B

Design: 07 Gruppen

Illustrasjoner: © 4tomorrow association*

Forsideillustrasjoner fra venstre mot høyre:

Beetroot Design Group, Hellas. Lex Drewinski, Tyskland.

Monika Prus, Polen. Moises Romero, Mexico.

Massimo Dezzani, Italia.

Trykk: Departementenes servicesenter
09/2012 – opplag 500

*Poster for tomorrow is the main project of 4 Tomorrow – an independent, non-profit organization founded in 2009 – whose goal is to encourage people, both in and outside the design community, to make posters to stimulate debate on issues that affect us all.